

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Psychosociale aspecten

Psychosociale aspecten van crises en rampen

van crises en

Preparatie, crisismanagement, opvang en nazorg

rampen

Fotografie: Hollandse Hoogte

Psychosociale aspecten van incidenten en rampen

Preparatie, crisismanagement, opvang en nazorg

Het centrum Gezondheid en Milieu (cGM) kan u ondersteunen bij de (voorbereiding op) de psychosociale hulpverlening bij rampen en incidenten. Het cGM werkt hiervoor samen met de Stichting Arq. Deze brochure vertelt u meer over het hoe en waarom van deze ondersteuning.

Het belang van psychosociale nazorg

Schokkende gebeurtenissen, zoals de vuurwerkramp in Enschede, de brand in Volendam, maar ook een crisis als de Q-koorts-epidemie, hebben een grote impact op individuen, samenleving en overheid. In een crisis is het van belang om (nieuwe) bronnen van stress zoveel mogelijk te herkennen en te reduceren. Het doel van de nazorg is om de psychosociale gevolgen voor de getroffen en hen in staat te stellen om zo spoedig mogelijk hun dagelijks leven weer op te pakken.

Waarom een landelijke ondersteuningsstructuur?

Na een incident moeten medewerkers van GGD'en, GHOR en overheden vaak in korte tijd en onder hoge druk veel werk verrichten en beslissingen nemen. Omdat incidenten en rampen niet dagelijks voorkomen hebben de betrokken medewerkers niet altijd ervaring met de psychosociale dynamiek en gevolgen van een incident of een ramp. Het is dan prettig een beroep te kunnen doen op beschikbare kennis.

Enkele recente voorbeelden van ondersteuning:

Schietpartij Alphen aan den Rijn: Een expert van Arq heeft deelgenomen aan overleg in de regio en er is een formeel nazorgadvies uitgebracht aan de directeur Publieke Gezondheid.

Busongeluk met Belgische en Nederlandse kinderen van scholen in Lommel: Een expert van Arq is als liaison aangeschoven bij de nazorg-organisatie in België.

De landelijke organisaties

Het centrum Gezondheid en Milieu

Het centrum Gezondheid en Milieu (cGM) is onderdeel van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en wordt gefinancierd door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Het cGM is opgezet om de GGD'en en de GHOR te ondersteunen bij hun taken op het gebied van:

- Gezondheid en Milieu - medische milieukunde (MMK) in de reguliere situatie of bij rampen en incidenten;
- Nazorg - (de voorbereiding op) gezondheidsonderzoek (GOR) na incidenten;
- Nazorg - (de voorbereiding op) psychosociale hulpverlening (PSH) na incidenten.

Bij rampen en incidenten (opgeschaalde situatie) levert het cGM ook ondersteuning aan het bevoegd gezag en aan de veiligheidsregio's.

Arq Psychotrauma Expertgroep

Het cGM werkt op het gebied van psychosociale nazorg samen met de Arq Psychotrauma Expertgroep. Arq bestaat uit verschillende instellingen en organisaties, waaronder het Instituut voor Psychotrauma (IVP) en Stichting Impact. Zij hebben ervaring met vele rampen en incidenten. De opdracht voor deze adviesstructuur ligt bij het Ministerie van VWS in samenwerking met het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Tevens vindt afstemming plaats met het Ministerie van Defensie.

De advisering en ondersteuning bij incidenten

Bereikbaarheid en kosten

Het cGM is voor korte vragen, verzoeken om ondersteuning en formele adviesaanvragen bereikbaar op telefoonnummer 030 - 274 27 42 of 030 - 274 91 11 (buiten kantoor tijden). Deze adviesdienst wordt gefinancierd door VWS en is voor GGD'en, de GHOR en bevoegde overheden in principe gratis.

Acute fase

In de acute fase kunt u rechtstreeks van gedachten wisselen met een expert op het gebied van psychosociaal crisismangement. Indien gewenst, kan deze expert ook meedenken in een regionale overlegstructuur (bijvoorbeeld een kernteam). Op grond van kennis en ervaring met eerdere incidenten kunnen de experts helpen om de gedachten te ordenen en nuttige eerste acties bepalen.

Nazorgadvies

U kunt het cGM verzoeken om een formeel advies over de nazorg uit te brengen aan de directeur Publieke Gezondheid of een bestuurder van het bevoegd gezag. De expertgroep ‘nazorg’ van het cGM levert dan in samenspraak met u een integraal nazorgadvies voor fysieke en psychische gezondheid. U krijgt advies over de mogelijkheden en nut en noodzaak van verschillende vormen van gezondheidsonderzoek. Verder kunt u advies krijgen over het opstellen van een nazorgplan, het wel of niet opzetten van een (digitaal) Informatie en Verwijs Centrum (IVC) voor nabestaanden en betrokkenen van de crisis, monumenten en herdenken, zelfzorg, veerkracht en de rol van geestelijke verzorgers.

Preparatie

U kunt het cGM ook in de ‘koude fase’ raadplegen op het gebied van psychosociaal crisismanagement, opvang en nazorg. De adviezen van het cGM kunnen namelijk betrekking hebben op de gehele keten, van de aanpak van de acute crisis en de voorbereiding daarop, tot de organisatie van de nazorg op de langere termijn.

Samenvattend

Het cGM kan maatwerk leveren in vele varianten, zowel aan operationele diensten als aan het openbaar bestuur (directeur PG). Er kan zowel informeel (ondersteuning) als formeel advies aan het cGM worden gevraagd. Het cGM schakelt experts in met veel ervaring in psychosociaal crisismanagement en de nazorg van getroffen en van schokkende gebeurtenissen.

Een aantal voorbeelden van ondersteuning en advies:

- Het netwerk ontsluiten, oftewel u in contact brengen met de juiste experts
- Het laten meedenken van een expert in een regionaal kernteam
- Ondersteuning bij het opstellen van informatie voor getroffen en
- Het opstellen van een formeel nazorgadvies
- Meedenken bij het opstellen van een nazorgplan
- Het adviseren over het opzetten van (bijvoorbeeld) een informatiecentrum
- Het meedenken over de preparatie op incidenten en de training van uw medewerkers.

Uw vragen en verzoeken staan centraal!

Een groot incident: Hoe het zou kunnen gaan

Tijdens een grootschalig muziekfestival liep een ruzie tussen twee groepen jongeren uit de hand. De politie kreeg niet snel genoeg de overhand. In het centrum van de stad waren namelijk ook ongeregelde uitbarstingen uitgebroken tussen de aanhangers van de groepen. Omstanders die er in eerste instantie niets mee te maken hadden, raakten betrokken bij het incident. Meerdere mensen raakten gewond en in de verdrinking kwamen drie jongeren om het leven.

Volgens de draaiboeken werden door het kernteam nazorgactiviteiten in gang gezet. Het was echter ingewikkeld deze situatie goed af te handelen, mede door het aantal betrokkenen en de onzekerheid daarover. Via sociale media werden talloze berichten en foto's van het festivalterrein verstuurd en ouders belden ongerust de gemeente. Het Hoofd van het kernteam nam contact op met het cGM voor ondersteuning. Een medewerker van Arq nam vervolgens deel aan het kernteam en hielp mee de gedachten te ordenen en te ondernemen acties en prioriteiten vast te stellen. Er werden bijvoorbeeld snel acties ondernomen om de ouders gerust te stellen, zodat zij niet massaal hun kinderen zouden komen ophalen.

Een paar dagen later, toen alle betrokkenen weer thuis waren, bleek dat er behoefte was aan informatie en contact met lotgenoten. Het cGM was ondertussen formeel om een nazorgadvies gevraagd. Het cGM adviseerde om al naar gelang de behoefte een website te lanceren met (actuele) informatie, met een afgesloten deel waar getroffen contact konden zoeken. Slachtoffers beschikten daardoor over betrouwbare informatie en hoefden niet in onzekerheid te verkeren.

Fotografie: beeldbank RIVM

Activiteiten in de koude fase

Training en opleiding psychosociale aspecten en nazorg

In samenwerking met de GHOR-academie worden een basis- en verdiepingsmodule PSH ontwikkeld op basis van de laatste inzichten op het gebied van psychosociale aspecten en nazorg na een crisis. Na deze training hebben de deelnemers inzicht in de psychosociale aspecten van een ramp of incident en kunnen zij op een efficiënte en effectieve wijze handelen in een opgeschaalde situatie.

Kenniskring PSH

Naar voorbeeld van de succesvolle kenniskring Medische Milieukunde, start het cGM in 2012 met de kenniskring PSH. In deze kenniskring komen uiteenlopende onderwerpen aan de orde aan de hand van (recente) casuïstiek. De onderwerpen zullen in nauwe samenwerking met het veld bepaald worden.

Herziening van de richtlijn vroegtijdige interventies

De richtlijn 'psychosociale interventies na rampen, terrorisme en andere schokkende gebeurtenissen' uit 2007 geeft aanbevelingen over het psychosociaal handelen na een schokkende gebeurtenis. Arq zal de richtlijn in overleg met het veld evalueren en herzien.

Leren van incidenten

In de evaluaties na rampen en incidenten ontbreekt vaak de aandacht voor de psychosociale aspecten en nazorg. Er is dus vaak niet duidelijk in hoeverre doelgroepen kregen wat zij nodig hadden. Het cGM en Arq zullen de taak op zich nemen deze aspecten wel te evalueren, zodat nieuwe inzichten en ervaringen niet verloren gaan. De inzichten en resultaten van deze evaluaties worden in toegankelijke producten en diensten vertaald.

Contact

Voor diensten van het cGM

Voor contact in de acute fase bel het cGM
(7x24 uur bereikbaar)

030 - 274 27 42

of: 030 - 274 91 11

Voor algemene vragen over de diensten van
het cGM

030 - 274 27 42

cgm@rivm.nl

Voor diensten van Arq

Voor vragen over Arq Psychotrauma
Expertgroep en haar partners

020 - 840 76 40

Websites voor meer informatie

www.arq.org

www.ivp.nl

www.impact-kenniscentrum.nl

www.rivm.nl

Dit is een uitgave van:

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu

Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven

www.rivm.nl

juni 2012